

2. *Образование в Финляндии. Как устроен и сколько стоит финский детский сад [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://rebenok.by/articles/stature/study/24236-obrazovanie-v-finlyandy-kak-ustroen-i-skolko-stoit-finsky-detsky-sad.html>*
3. *Папа – домохозяйка в Финляндии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://finland.fi/ru/zhizn-i-obshhestvo/papa-domohozyajka-v-finlyandii>*
4. *Салберг Пасі Фінські уроки 2:0. Чого може навчитися світ з освітніх змін у Фінляндії. / Пасі Салберг; пер. з англ. А.Р. Шиян; наук. ред. Р.Б. Шиян. Харків: Ранок, 2017. 240 с.*
5. *Три цели дошкольного образования в Финляндии // Дитячий садок. 2013. № 34. Вкладка. С. 1 – 2.*
6. *Чем хорош финский садик? [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://biz.totosha.kiev.ua/2017/04/chem-horosh-finskij-sadik/>*
7. *Фінські секрети якісної освіти / Ксенія Хаврикіна, Марина Пристінська // Дошкільне виховання. 2017. № 5. С. 16-17.*
8. *Хейккіла М. Руководство по государственной программе образования и ухода в раннем детстве (Финляндия) / М Хейккіла, А-Л. Валимаки // Дитячий садок 2013. № 34. С. 3 – 20.*

Dr Magdalena Płotczyk (główny autor)
Agnieszka Gregier
Aneta Wiśniewska

Wyższa Szkoła Handlowa w Radomiu

PRZEMOC JAKO DESTRUKCJA I NARUSZENIE PRZESTRZENI LUDZKIEGO OSOBOWEGO ISTNIENIA – ASPEKTY FILOZOFICZNE, PSYCHOLOGICZNE I PRAWNE

Przemoc jest problemem, z którym muszą mierzyć się przedstawiciele różnych instytucji i środowisk. Dotyka ona wielu wymiarów życia społecznego. Jest to także problem filozoficzno-etyczny. Niejednokrotnie bowiem problematyką przemocy zajmowali się myśliciele występujący z postulatem promowania praw człowieka. Niektórzy z nich, jak np. John Lock, opracowali nawet teorie, które przekuto później w akty prawne. /Stradowski M., Przemoc jako przejaw słabości, Fides et Ratio 3 (15) 2013, s. 183/. Jednakże żadne rozwiązania formalno-prawne nie są w stanie wyeliminować tego negatywnego zjawiska z życia społecznego, lecz jedynie zniwelować jego skutki. Przemoc zawsze pozostanie wyzwaniem dla prawodawców, tym bardziej że, jak pokazują badania, przemoc staje się coraz groźniejszą chorobą społeczeństw – chorobą, która stała się zaraźliwa, niczym dżuma./Romejko A., Teoria mimetyczno-ofiarnicza – wprowadzenie do antropologii Rene Girarda, Studia Gdańskie XV-XVI (2002-2003), s. 58/. Problematyka przemocy wymaga tym samym wszechstronnej analizy pozwalającej na uwzględnienie jej wszystkich wymiarów.

W prezentowanym artykule problematyka ta jest poruszana w aspekcie destrukcyjnego wpływu przemocy na ludzkie istnienie przejawiającego się w naruszaniu indywidualnej, autonomicznej przestrzeni człowieka. Ukazanie wspomnianego destrukcyjnego wpływu przemocy na ludzkie osobowe istnienie stanowi zasadniczy cel artykułu. Cel ten zostanie osiągnięty z uwzględnieniem określonych aspektów psychospołecznych, socjo-kulturowych, jak również prawnych.

Punktem wyjścia rozważań podjętych w artykule jest przedstawienie najogólniejszych cech charakterystycznych zjawiska przemocy. W wersji encyklopedyczno-słownikowej wyróżnia się cztery sposoby rozumienia słowa «przemoc»: 1) przemoc rozumiana jako siła fizyczna przewyższająca czyjąś siłę, 2) przemoc rozumiana jako bezprawnie narzucona komuś władza lub panowanie, 3) przemoc rozumiana jako bezprawnie dokonany czyn z użyciem siły, 4) przemoc będąca synonimem słowa gwałt - w sensie seksualnym, jak również poza tą sferą./Kotkowski J., Interdyscyplinarność i złożoność pojęć agresja i przemoc, Forum Teologiczne XVI, 2015, s. 94/.

Zgodnie z powyższym przemoc to przede wszystkim przejaw nadużywania siły fizycznej. Niejednokrotnie prowadzi ona do zabójstwa, stąd sprawcy przemocy często są skazywani na najwyższą z możliwych kar pozbawienia wolności. Przemoc nie jest jednak tylko bezprawnym użyciem agresji fizycznej, lecz również określonym rodzajem stanów psychicznych, takich jak m.in. nienawiść./Wiszowaty E., Agresja i przemoc jako problem duszpasterski, Studia Warmińskie XLIII (2006), s. 204; Konisiewicz K., Filozofia pokoju M.L. Kinga, w: Pacyzizm czy zagłada, pr. zb. pod red. M. Szyszkowskiej, Warszawa 1996, s. 59/. To także pewne działania werbalne prowadzące do poniżenia i upokorzenia. Dlatego «przemoc należy rozumieć jako każde świadomie urzeczywistniane zachowanie fizyczne lub werbalne, które narusza zdrową psychiczną lub fizyczną integrację innej osoby, aż do pozbawienia jej życia łącznie» /Wiszowaty E., dz. cyt., s.204; Gładowa A., Psychologia przemocy. O potrzebie sformułowania psychologicznej teorii przemocy, w: Agresja i przemoc w świetle nauk przyrodniczych i humanistycznych, pr. zb. pod red. M. Machinka, Olsztyn 2002, s. 75/.

Z powyższych analiz można wyciągnąć wniosek, iż przemoc jest również zjawiskiem negatywnym z punktu widzenia psychospołecznego ze względu na to, że powoduje wewnętrzne rozbicie człowieka (ofiary przemocy). Wspomnianemu rozbiciu towarzyszy poczucie bezradności, bezsilności i niemocy. W pewnym stopniu podważona więc zostaje sensowność jego aktywności, za pośrednictwem której wyznacza on sobie konkretne cele, a następnie dąży do ich realizacji. Z powyższego względu przemoc poniekąd utrudnia spełnienie ofiary przemocy jako aktywnej osoby, okradając ją z tej przestrzeni, na której możliwe jest kreowanie rzeczywistości i najbliższego otoczenia społecznego zgodnie z jej wolą - tak jak ona chce, a więc zgodnie z tym, co podpowiada jej

właściwe Ja, wyróżniający ją charakter oraz temperament. Ta zdolność kreowania rzeczywistości to właśnie zasadniczy przejaw wolności, będącej kwintesencją indywidualnego, ludzkiego, osobowego istnienia.

Warto zwrócić uwagę na to, iż sprawca przemocy, podejmując próbę sprowadzenia swojej ofiary do niższego niż ludzki poziomu istnienia, sam do takiego poziomu się zniża, gdyż akt przemocy jest czymś w rodzaju zezwierżenia, a przynajmniej prymitywizmu. Rene Girard twierdzi, zgodnie z duchem myśli twórcy psychoanalizy - Zygmunta Freuda, że akty przemocy wynikają z obecności, już w hipotetycznej istocie przedludzkiej, pewnego kwantum przemocy, tzn. skłonności do agresji odziedziczonej po zwierzęcych przodkach, stanowiącej rodzaj instynktu./Kociuba M., Przemoc według Rene Girarda. Struktura teorii i konteksty recepcji, *Ethos* 27 (2014), nr 2 (106), s. 256/. Jak wynika z powyższych badań, jest to instynkt znajdujący się jeszcze, czy może już, poza granicami życia w «cywilizowanym świecie». Jednakże to właśnie ten «cywilizowany świat» stanowi scenę, na której na co dzień rozgrywają się akty przemocy. Problem przemocy jest i powinien więc być rozpatrywany przez psychologię, ale i inne dziedziny wiedzy.

Przemoc należy rozumieć jako podstawową formę łamania praw człowieka głównie dlatego, iż jest ona przymusem oznaczającym (z opisanych wcześniej powodów) pozbawienie człowieka wolności./M. Stradowski, Przemoc jako przejaw..., dz. cyt., s. 183; I. Berlin, Dwie koncepcje wolności, przeł. H. Bartoszewicz, D. Grinberg, S. Kowalski, M. Tański, Warszawa 1991, s. 113./ Każda refleksja o przemocy odsyła (bezpośrednio lub pośrednio) do refleksji o wolności pozwalającej być człowiekiem (a nie zwierzęciem) i, paradoksalnie, nie być człowiekiem, a przynajmniej kimś, kto traci swe ludzkie oblicze z powodu bycia sprawcą przemocy, czy wręcz katem. Większość aktów przemocy wynika właśnie z nadużywania własnej wolności, będącego niewłaściwym używaniem wolności, a więc czymś, co niewiele ma już wspólnego z wspomnianym przez Freuda porządkiem zwierzęcym, choć do jakiegoś rodzaju zezwierżenia prowadzi. Odpowiadając na pytanie o źródła przemocy należy więc zastanowić się nad tym, co ludzie mogą zrobić ze swoją wolnością i jakie są jej granice? Innym nasuwającym się pytaniem jest pytanie, czy można doszukiwać się źródeł przemocy w jakimś konkretnym sposobie myślenia o rzeczywistości i, czy przemoc właściwie zaczyna się już w ludzkim umyśle, a nie dopiero w konkretnym czynie albo słowu.

Podjęcie się próby wpływania na myślenie sprawców przemocy, a na pewno refleksja nad tym, jaki sposób myślenia ich wyróżnia, może okazać się skutecznym instrumentem rozwiązywania problemu przemocy. Powyższa refleksja ma istotne znaczenie. Odgrywa też ważną rolę w procesie resocjalizacji i jest pomocna w odkryciu samego mechanizmu przemocy oraz jego różnych przejawów. Warto

zatem spróbować rozświetlić, przynajmniej w ograniczonym zakresie, związek aktów przemocy z rodzajem stanów mentalnych, jakie wyróżniają ich sprawców. Warto też zastanowić się, czy stany te są wrodzone, czy może wynikają z wywierania określonego rodzaju wpływu, z pewnych uwarunkowań środowiskowych, kulturowych, społeczno-politycznych, religijnych.

Niektórzy (jak np. współczesny słoweński filozof Slavoj Žižek) uważają, iż akty przemocy wynikają z pewnych, właściwych kapitalizmowi, mechanizmów ekonomicznych i społeczno-politycznych i to one sprawiają, iż próby złagodzenia zjawiska przemocy nie skończą się trwałym sukcesem/P. Michalik, *Przemoc w oczach rewolucjonisty*, www.racjonalista.pl; S. Žižek, *Przemoc. Sześć spojrzeń z ukosa*, przeł. A. Górny, Warszawa 2010, s. 6/. Inni wierzą w sensowność takich prób, stając się orędownikami zakorzenienia filozofii non-violence w świecie. Powyższa filozofia jest szczególnie głęboko zakorzeniona w chrześcijaństwie/K. Ciesiołkiewicz, *Przemoc jest stanem serca i umysłu. Prorocki charyzmat Martina Luthera Kinga*, www.wiez.com.pl/. Akty przemocy są bowiem przejawem nieprzestrzegania norm prawa bożego i sprawiedliwości, której ideałem jest Bóg. Wyraża ona moralną konieczność poszanowania uprawnień drugiego człowieka jako osoby, oddania każdemu człowiekowi tego, co mu się należy./S. Olejnik, *Teologia moralna*, t. 6, Warszawa 1990, s.198/.

Powyższa koncepcja sprawiedliwości, szczególnie popularna w średniowieczu, zaczyna wyczerpywać się w dobie renesansu. Klasyczny przykład tego wyczerpywania odnajdujemy m.in. w myśli społeczno-politycznej Niccollo Machiavellego. Jego zdaniem w imię pomyślności określonej zbiorowości władca powinien stosować przemoc. Jak argumentuje Machiavelli, musi on sięgnąć do zwierzęcej przemocy oraz połączyć siłę lwa z przebiegłością lisa./O. Hoffe, *Mała historia filozofii*, Warszawa 2004, s.121./

Należy także podkreślić, iż w refleksji na temat stanów mentalnych szczególnie sprzyjających przemocy nie można pomijać kwestii uprzedzeń i stereotypów jako częstych źródeł aktów przemocy. Są one tym bardziej niebezpieczne dla właściwego funkcjonowania społeczeństw i jednostek, gdy współwystępują z mową nienawiści. Przykładów tego negatywnego zjawiska można mnożyć wiele i niestety przemawiają one za tym, iż «cywilizowany świat», jak określany jest często świat zachodni, długo jeszcze nie będzie mógł pozbyć się go - trzeba bowiem zmienić myślenie jednostek. Jak to jednak uczynić?

Przedstawiciele nurtu tzw. filozofii dialogu (zwanej też filozofią spotkania), próbując znaleźć sposób rozwiązania problemu przemocy, wskazują właśnie na zmianę sposobu myślenia. Jednocześnie, źródła przemocy wobec innych doszukują się w pewnej ontologii, tj. w określonym modelu spostrzegania rzeczywistości (bytu). Model ten polega – w najbardziej syntetycznym ujęciu – na spoglądaniu na

innych przez pryzmat siebie i własnego sposobu myślenia. Powyższy model myślenia staje się podłożem ideowej walki o to, kto ma być tym, który dopasowuje «innych», a kto ma być tym, który musi się dopasować. Jak podkreślają twórcy filozofii dialogu, z takiego właśnie myślenia zrodziła się ideologia i totalitaryzm hitlerowski. Stał się on niestety dowodem na to, iż wspomniana «ideowa walka» nie była tylko «marzeniem świętej głowy», lecz przekształciła się w naznaczony krwią i przemocą podbój./ J. Tischner, *Myślenie według wartości*, Kraków 2011, s. 185-201; J. Tischner, *Filozofia dramatu*, Kraków 2006, s. 41-44; E. Levinas, *Całość i nieskończoność. Esej o zewnętrznosci*, przeł. M. Kowalska, Warszawa 1998/

Zakończenie. Problem przemocy jest problemem, z którym muszą mierzyć się przedstawiciele różnych środowisk i dziedzin nauki. Jest to także skomplikowany problem filozoficzny, psychologiczny oraz prawny, dlatego przemoc wymaga wrażliwości na los jej ofiar, ale i specjalistycznej wiedzy. W prezentowanym artykule akt przemocy został przedstawiony jako akt, na który należy spojrzeć dwojako: jako na akt pozbawiający osobowej godności ofiarę przemocy, oraz jako na zasadniczy przejaw kryzysu człowieczeństwa sprawcy przemocy. Kryzys ten jest zarazem kryzysem wolności. Nie jest to jednak kryzys tzw. wolności negatywnej rozumianej jako autonomia wyróżniająca człowieka na tle pozostałych bytów (m.in. zwierząt)/A. Węgrzecki, *Zarys filozofii*, Kraków 2002 (Rozdział Wolność negatywna i wolność pozytywna, s.153-155)/. Z powyższego względu przemoc jest, paradoksalnie, czymś zarazem ludzkim (tzn. wynikającym z wolnej decyzji, która wyróżnia tylko człowieka) i nieludzkim.

Bibliografia

1. Berlin I., *Dwie koncepcje wolności*, przeł. H. Bartoszewicz, D. Grinberg, S.Kowalski, M. Tański, Warszawa 1991, s. 113.
2. Gładowa A., *Psychologia przemocy. O potrzebie sformułowania psychologicznej teorii przemocy*, w: *Agresja i przemoc w świetle nauk przyrodniczych i humanistycznych*, pr. zb. pod red. M. Machinka, Olsztyn 2002.
3. Hoffe O., *Mała historia filozofii*, Warszawa 2004.
4. Kociuba M., *Przemoc według Rene Girarda. Struktura teorii i konteksty recepcji*, *Ethos* 27 (2014), nr 2 (106).
5. Konisiewicz K., *Filozofia pokoju M. L. Kinga*, w: *Pacyfizm czy zagłada*, pr. zb. pod red. M. Szyszkowskiej, Warszawa 1996.
6. Kotkowski J., *Interdyscyplinarność i złożoność pojęć agresja i przemoc*, *Forum Teologiczne* XVI, 2015.
7. Levinas E., *Całość i nieskończoność. Esej o zewnętrznosci*, przeł. M. Kowalska, Warszawa 1998.
8. Michalik P., *Przemoc w oczach rewolucjonisty*, www.racjonalista.pl.
9. Olejnik S., *Teologia moralna*, t. 6, Warszawa 1990.
10. Romejko A., *Teoria mimetyczno-ofiarnicza – wprowadzenie do antropologii Rene Girarda*, *Studia Gdańskie* XV-XVI (2002-2003).
11. Tischner J., *Filozofia dramatu*, Kraków 2006.
12. Tischner J., *Myślenie według wartości*, Kraków 2011.
13. Węgrzecki A., *Zarys filozofii*, Kraków 2002.

14. Wiszowaty E., *Agresja i przemoc jako problem duszpasterski, Studia Warmińskie XLIII (2006)*.
15. Žižek S., *Przemoc. Sześć spojrzeń z ukosa, przeł. A. Górný, Warszawa 2010*.

УДК 373.2(430)

Katrin Bogenschütz-Langanki

*Pädagogische Fachberaterin beim Amt für Familie,
Schulen und Vereine
(Німеччина, Фільдерштадт)*

FILDERSTADT, EINE STADT, VIELE MÖGLICHKEITEN

У статті описано досвід організації роботи дитячих садків та освітніх дошкільних закладів у Фільдерштадті (земля Баден-Вюртемберг, Німеччина). Авторка визначає специфіку різних освітніх закладів для дітей дошкільного віку, розглянувши особливості процесів «освіти» та «виховання» у них. Описує розроблену концепцію організації освіти та виховання дошкільників, зокрема аспекти роботи з інклюзивними дітьми: їх мовленнєвий розвиток, співпрацю з батьками тощо.

Ключові слова: *дитячий садок, дошкільний заклад, орієнтовний план освіти та виховання дітей у дитячих садках та інших дошкільних закладах землі Баден-Вюртемберг, інклюзія.*

Filderstadt ist die zweitgrößte Stadt im Landkreis Esslingen. Sie ist umgeben von vielen Streuobstwiesen, sowie Feldern und liegt direkt am Flughafen Stuttgart, der B 27, Autobahn A 8, der Landesmesse und nahe der Landeshauptstadt Stuttgart.

Filderstadt besteht aus 5 Teilorten: Bernhausen, Bonlanden, Harthausen, Plattenhardt und Sielmingen.

In jedem dieser Teilorte gibt es Kindergärten und Kindertageseinrichtungen. Insgesamt sind es 34 Einrichtungen, davon sind 13 Einrichtungen in städtischer Trägerschaft.

Die Öffnungszeiten liegen in der Regel in den Kindergärten zwischen 7:00 und 14:00 Uhr, in den Kindertageseinrichtungen zwischen 7:00 und 17:00 Uhr.

Jeder/Jede Mitarbeiter(in) verfügt, über 80% Arbeit am Kind und 20% Vor- und Nachbereitungszeit. Da nicht jeder Tag gleich aussieht und wir bedarfsgerecht arbeiten, wird dies dem täglichen Bedarf angepasst. Dies nennt sich pädagogische Arbeitszeit. Sollte z. B. in einer Woche eine Kollegin krank sein, wird die Betreuungszeit erhöht, so dass alle Kinder gut betreut sind. Steht eine Woche an, in der z.B. ein Elterngespräch stattfindet, wird dann eben diese Zeit zusätzlich genommen um dieses gut vorbereiten zu können.

Die Leitungen sind zu je 20% pro Gruppe bei Ganztageseinrichtungen (GT) freigestellt, in Kindergärten mit Veränderten Öffnungszeiten (VÖ) sind sie zu 10% je Gruppe freigestellt.